

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

ЦИБЕНКО ОЛЕКСІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 342.951(477):614-055

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я МАТЕРІ ТА ДИТИНИ В УКРАЇНІ

12.00.07 «Адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право»

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2025

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису
Роботу виконано у Закладі вищої освіти «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
ТЕРЕМЕЦЬКИЙ Владислав Іванович,
Державна установа «Інститут економіко-правових
досліджень імені В. К. Макутова
Національної академії наук України»,
завідувач сектору проблем реалізації
господарського законодавства

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
МУЗИЧУК Олександр Миколайович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ,
проректор

доктор юридичних наук, доцент
ЛОГВИНЕНКО Борис Олексійович,
Дніпровський державний університет
внутрішніх справ,
професор кафедри адміністративного права
і процесу

Захист відбудеться «06» червня 2025 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.004.16 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15, навчальний корпус № 3, кімната 301

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41а

Автореферат розіслано «05» травня 2025 року

Вчений секретар докторської
спеціалізованої вченої ради

Олена ГУЛАК

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сьогодні здоров'я матері та дитини в Україні є не лише пріоритетним напрямом державної політики у сфері охорони здоров'я, а й важливою складовою національної безпеки, безпосередньо пов'язаною з формуванням здорового покоління та збереженням генофонду нації. Консолідація зусиль для протидії повномасштабній збройній агресії вимагає, серед іншого, ефективно функціонуючої системи охорони здоров'я та належного забезпечення права на охорону здоров'я в Україні. Особливої уваги потребує захист цього права для найуразливіших груп населення, зокрема матерів і дітей.

Важливість охорони здоров'я матері та дитини додатково підкреслюється тим, що для їхньої підтримки держава постійно реалізує цільові програми та ініціативи. Забезпечення належного рівня медичної допомоги жінкам у період вагітності, під час пологів і в післяпологовий період, а також дітям – від народження до повноліття – є показником соціальної відповідальності держави та ефективності створених нею інституцій публічної влади.

В умовах подальшої трансформації системи охорони здоров'я в Україні особливої актуальності набувають дослідження адміністративно-правових механізмів, які регулюють забезпечення охорони здоров'я матері та дитини. Попри наявність великої кількості нормативно-правових актів різної юридичної сили, охорона здоров'я матері та дитини потребує системного підходу, ефективного правового регулювання, а також чіткої взаємодії між державними органами, медичними установами та громадянським суспільством.

Теоретико-правовим підґрунтям роботи стали дослідження В. Б. Авер'янова, В. В. Галуцька, З. С. Гладуна, О. В. Гулак, П. В. Діхтієвського, О. В. Кузьменко, В. І. Курила, В. В. Ладиченка, О. М. Музичука, О. П. Світличного, С. Г. Стеценка, В. І. Теремецького та інших провідних вітчизняних учених-правників. Розв'язанню проблемних питань реалізації права на охорону здоров'я присвятили свої праці С. Б. Булеца, Р. Ю. Гревцова, Є. В. Дуліба, С. В. Книш, Б. О. Логвиненко, Г. В. Муляр, Г. М. Сарибасєва, І. Я. Сенюта, В. Ю. Стеценко, І. В. Чеховська, О. С. Ховпун та багато інших науковців.

Окремі аспекти правового регулювання охорони здоров'я матері та дитини в Україні розглядалися у працях: С. В. Книша «Адміністративно-правові відносини у сфері охорони здоров'я в Україні» (Тернопіль, 2019), Г. В. Муляр «Адміністративно-правове забезпечення реалізації права на охорону здоров'я» (Київ, 2021), О. О. Терзі «Концепція адміністративно-правового забезпечення охорони здоров'я» (Київ, 2021), О. І. Правило «Правове регулювання охорони здоров'я в Україні: адміністративно-правовий аспект» (Київ, 2024), О. М. Геглюк «Публічне адміністрування у сфері охорони здоров'я» (Харків, 2025). Однак, попри наявні дослідження, присвячені окремим складовим права на охорону здоров'я, адміністративно-правові засади охорони здоров'я матері та дитини в Україні залишаються недостатньо розробленими. Саме цим зумовлена необхідність проведення комплексного

дослідження, присвяченого адміністративно-правовим засадам охорони здоров'я матері та дитини в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Тематика дослідження відповідає Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року, визначеним Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019; Стратегії людського розвитку, затвердженій Указом Президента України від 2 червня 2021 р. № 225/2021; Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року та Операційному плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках, схваленим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2025 р. № 34-р; Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2024 р. № 922-р; Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженій постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 р. № 12-21. Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Закладу вищої освіти «Відкритий міжнародний університету розвитку людини «Україна» (протокол № 5 від 25 грудня 2015 р.).

Мета та завдання дослідження. *Мета дисертації* полягає у розкритті сутності та особливостей адміністративно-правових засад охорони здоров'я матері та дитини, а також у розробленні комплексних практичних рекомендацій, спрямованих на їх удосконалення та підвищення ефективності реалізації права на охорону здоров'я в Україні.

Мета дослідження зумовила необхідність постановки й вирішення таких наукових завдань:

- охарактеризувати поняття і сутність здоров'я матері та дитини як об'єкта державного захисту в Україні;
- висвітлити сучасний стан адміністративно-правового регулювання охорони здоров'я матері та дитини в Україні;
- визначити гарантії охорони здоров'я матері та дитини в Україні;
- охарактеризувати медичне забезпечення вагітних жінок та новонароджених в Україні;
- розкрити особливості медичної допомоги дітям та підліткам в Україні;
- з'ясувати особливості медико-соціальної допомоги і спеціального догляд для дітей з дефектами фізичного або психічного розвитку;
- охарактеризувати контроль за охороною здоров'я дітей та проведенням оздоровчих заходів;
- здійснити порівняльний аналіз охорони здоров'я матері та дитини в державах-членах Європейського Союзу;
- окреслити та узагальнити перспективи удосконалення охорони здоров'я матері та дитини в Україні в організаційно-правовому вимірі.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, які виникають у сфері охорони здоров'я в Україні.

Предмет дослідження – адміністративно-правові засади охорони здоров'я матері та дитини в Україні.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації становить комплекс загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. Системний підхід є основою методологічної конструкції всієї дисертації і визначає стратегію дослідження характеристик адміністративно-правових засад охорони здоров'я матері та дитини в Україні.

За допомогою логіко-семантичного методу визначено поняття здоров'я матері та дитини і сформульовано їхні гарантії (підрозділи 1.1, 1.3). Порівняльно-правовий метод дозволив вивчити досвід охорони здоров'я матері та дитини в державах-членах Європейського Союзу (підрозділ 3.1). Аналіз і синтез використано для характеристики медичної допомоги дітям та підліткам в Україні, а також медико-соціальної допомоги і спеціального догляду для дітей з дефектами фізичного або психічного розвитку (підрозділи 2.2, 2.3). Дедуктивний та індуктивний методи застосовувалися під час аналізу сучасного стану адміністративно-правового регулювання охорони здоров'я матері та дитини (підрозділ 1.1). Методи класифікації, групування й системно-структурний використовувалися для характеристики заходів медико-соціальної допомоги і спеціального догляду для дітей з дефектами фізичного або психічного розвитку (підрозділ 2.4). Соціологічний і статистичний методи застосовано для з'ясування перспектив удосконалення охорони здоров'я матері та дитини в Україні в організаційно-правовому аспекті (підрозділ 3.2).

Науково-теоретичним підґрунтям дисертації стали праці вітчизняних і зарубіжних дослідників з адміністративного та інших галузей права, публічного управління, медичних наук та ювеналістики.

Емпіричною основою дисертації є статистичні дані та інформація щодо діяльності Міністерства охорони здоров'я України (далі – МОЗ України), Міністерства соціальної політики України, правова публіцистика, довідкові та навчально-методичні видання, публікації в медіа тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній юридичній науці комплексних досліджень, у якому з урахуванням новітніх наукових здобутків розкрито сутність та особливості адміністративно-правових засад охорони здоров'я матері та дитини, а також сформульовано науково обґрунтовані висновки й пропозиції щодо їх удосконалення.

За результатами проведеного дослідження в дисертації сформульовано нові й такі, що містять елементи наукової новизни, положення, висновки та пропозиції, які виносяться на захист, а саме:

вперше:

– запропоновано розглядати здоров'я матері у двох значеннях: 1) як складову здоров'я дитини, що охороняється державою від моменту зачаття, оскільки материнський організм є зовнішнім середовищем для внутрішньоутробного розвитку дитини; 2) як складову жіночого репродуктивного здоров'я, що є самостійним об'єктом державного захисту;

– визначено гарантії охорони здоров'я матері та дитини, які представлено як систему правових, медичних, соціальних та економічних заходів, спрямованих на забезпечення належних умов для збереження здоров'я жінки

під час вагітності, пологів та післяпологового періоду, а також охорони здоров'я дитини від народження до досягнення нею повноліття;

– обґрунтовано доцільність розроблення та затвердження державних стандартів базової і профільної загальної середньої освіти для осіб з особливими освітніми потребами, з урахуванням специфіки їх навчання у спеціалізованих закладах освіти, що сприятиме вдосконаленню адміністративно-правового регулювання спеціального догляду за дітьми з інвалідністю;

– сформульовано поняття адміністративно-правового регулювання спеціального догляду за дітьми з інвалідністю у спеціалізованих закладах освіти як встановлення у законодавчих і підзаконних актах повноважень органів влади щодо управління такими закладами, визначення правового статусу спеціальних закладів освіти, порядку зарахування до них дітей з інвалідністю, а також особливостей навчання та реабілітації цієї категорії дітей у таких закладах;

удосконалено:

– поняття правового регулювання охорони здоров'я матері та дитини в Україні, під яким запропоновано розуміти здійснюване суб'єктами владних повноважень упорядкування суспільних відносин у цій сфері за допомогою норм права, спрямоване на створення належних умов і гарантій для реалізації відповідного права;

– класифікацію осіб, на яких поширюється охорона здоров'я матері і дитини, а саме: 1) жінки, які є пацієнтками програми допоміжних репродуктивних технологій – від моменту контрольованої стимуляції яєчників; 2) жінки – від моменту настання вагітності до моменту розродження; 3) породіллі; 4) новонароджені; 5) діти раннього віку (від одного до чотирьох років); 6) діти молодшого віку (чотирьох до десяти років); 7) підлітки (від 10 до 18 років); 8) діти з інвалідністю;

– систему соціальних гарантій, що мають особливе значення для забезпечення прав жінок у період вагітності, пологів і післяпологового догляду, а також для підтримки сімей із дітьми, зокрема: 1) допомога у зв'язку з вагітністю та пологами – передбачає виплати жінкам, які не підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню; 2) допомога при народженні дитини – охоплює одноразову грошову виплату, а також щомісячну підтримку до досягнення дитиною трирічного віку; 3) державна підтримка багатодітних сімей та сімей, які виховують дітей з інвалідністю; 4) відпустка по догляду за дитиною – надається до досягнення дитиною трьох років, а за наявності медичних показань може бути продовжена до шести років;

– адміністративно-правове регулювання надання медичної допомоги вагітним жінкам і новонародженим дітям шляхом визначення в нормативно-правових актах повноважень органів влади щодо управління перинатальними центрами та пологовими будинками, а також порядку надання медичної допомоги в період вагітності й народження дитини;

– наукове розуміння забезпечення шанобливого ставлення до жінок у перинатальний період та до дітей, що включає необхідність інтеграції

механізмів запобігання жорстокому чи принизливому поводженню в систему державної політики України;

дістали подальшого розвитку:

– науковий підхід щодо необхідності дотримання принципу правової визначеності, зокрема через закріплення в законодавстві понять «мати» та «материнство», оскільки ці категорії є часто вживаними в Сімейному кодексі України та інших нормативно-правових актах;

– наукова пропозиція щодо вдосконалення адміністративно-правового статусу дитячих закладів охорони здоров'я та санаторно-курортних установ шляхом уточнення їхньої організаційно-правової форми та пріоритетних засад фінансування відповідно до програм медичних гарантій;

– виокремлення кращих закордонних практик держав-членів ЄС у сфері охорони здоров'я матері та дитини в Україні, які запропоновано імплементувати в Україні, зокрема, досвід Ірландії щодо створення Національного реєстру осіб, зачатих від донора; розроблення Плану дій щодо здоров'я жінок (зокрема, психічного) на 5–10 років; створення державного лікувального центру допоміжних репродуктивних технологій;

– наукові підходи щодо розширення кваліфікаційних ознак адміністративної відповідальності посадових осіб шляхом включення до них правил, пов'язаних із виконанням службових обов'язків у сфері захисту прав, свобод і законних інтересів дітей, а також випадків несприяння дітям та їхнім батькам у реалізації цих прав.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації положення, висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані у:

– науково-дослідній сфері як підґрунтя для подальших наукових розробок з проблем адміністративно-правового регулювання охорони здоров'я матері та дитини (*довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження в науково-дослідну діяльність Науково-дослідного інституту публічного права від 5 вересня 2024 р. № 3/471*);

– правотворчій діяльності під час розроблення нових та удосконалення чинних нормативно-правових актів, спрямованих на реформування системи охорони здоров'я загалом та державного захисту материнства і дитинства зокрема;

– правозастосовній практиці для удосконалення практичної діяльності суб'єктів владних повноважень щодо охорони здоров'я матері та дитини;

– освітньому процесі під час викладання навчальних дисциплін та підготовки підручників і навчальних посібників із дисциплін «Медичне право», «Адміністративне право», «Актуальні проблеми адміністративного права та процесу», «Права людини та верховенство права в сучасних реаліях» (*акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в освітній процес Закладу вищої освіти «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» від 9 вересня 2024 р. № 13/24-101/2*).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною завершеною науковою працею, виконаною з дотриманням вимог академічної доброчесності.

Теоретичні положення наукової новизни, а також висновки й пропозиції, що містяться в дисертації, розроблено автором особисто. Використані в роботі наукові результати, ідеї та публікації інших авторів у тексті дисертації мають посилання на відповідні джерела. У науковій статті «Адміністративно-правове регулювання надання медичної допомоги вагітним жінкам та новонародженим дітям в Україні», опублікованій у співавторстві з С. В. Книшем, З. І. Книш та Ю. В. Павликом, автором здійснено класифікацію нормативно-правових актів та охарактеризовано сучасний стан такої допомоги. У статті «Адміністративно-правове регулювання надання медичної допомоги дітям в Україні», опублікованій у співавторстві з О. В. Новиковим та А. М. Глущенком, автором визначено особливості надання спеціалізованої медичної допомоги дітям. У науковій доповіді «Проблеми вдосконалення законодавства, що регулює охорону здоров'я матері та дитини в Україні», опублікованій у співавторстві з М. В. Тищенком, автором запропоновано напрями вдосконалення законодавства, що регулює охорону здоров'я матері та дитини в Україні. У науковій доповіді «Медичне страхування в Україні: окремі дискусійні аспекти», опублікованій у співавторстві з Р. А. Савченком і М. В. Тищенком, автором визначено перспективи вирішення дискусійних питань, пов'язаних із медичним страхуванням в Україні.

Апробація результатів дослідження. Основні наукові результати дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри галузевого права та загально-правових дисциплін Інституту права та суспільних відносин Закладу вищої освіти «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», а також було апробовано на: науково-практичній конференції аспірантів, докторантів, молодих і досвідчених учених «Правничі наукові дослідження (м. Київ, м. Івано-Франківськ, м. Хмельницький, 2023 р.); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми приватного права» (м. Ірпінь, 2023 р.); регіональній науково-практичній конференції «Адміністративно-територіальна реформа в Україні: стан, проблеми, перспективи» (м. Рівне, 2024 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації викладено у 9 наукових публікаціях за темою дослідження, з яких 5 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, стаття у науковому виданні іншої держави, 3 тези наукових доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, що налічують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (335 найменувань) і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 248 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дисертаційного дослідження, визначено його зв'язок з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету та завдання роботи, окреслено об'єкт і предмет дослідження, описано застосовані методи дослідження, визначено теоретичну

та емпіричну основу дисертації, розкрито наукову новизну здобутих результатів та їхню практичну значущість, зазначено особистий внесок здобувача та апробацію результатів дослідження, публікації автора за темою дисертації, її структуру й обсяг.

Розділ 1 **«Організаційно-правові гарантії охорони здоров'я матері та дитини в Україні»** складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 *«Поняття і сутність здоров'я матері та дитини як об'єкта державного захисту в Україні»* проаналізовано поняття «здоров'я» як багатоаспектної категорії, що є запорукою розвитку держави і суспільства. Встановлено зміст фізичного, психічного та соціального благополуччя, від яких залежить визначення стану здоров'я. Наголошено, що особливе значення для сталого розвитку держави має охорона здоров'я матері і дитини, оскільки воно є основою здорового суспільства. У контексті дослідження поняття «здоров'я матері» з'ясовано зміст поняття «материнство», яке розглядається як фізіологічний, соціальний та правовий стан жінки щодо дитини. Встановлено, що виокремлення заходів щодо охорони здоров'я матері зумовлене її фізіологічним станом під час вагітності та народження дитини. Запропоновано розглядати поняття «здоров'я матері» у двох значеннях: як складову «здоров'я дитини», що охороняється державою від моменту зачаття, та як самостійний об'єкт державного захисту. З'ясовано, що здоров'я матері безпосередньо пов'язано із категорією «жіноче репродуктивне здоров'я».

З огляду на термінологічне різноманіття, зумовлене віковими потребами дітей, станом їхнього здоров'я та правовим статусом, досліджено поняття «дитина», «новонароджений», «діти раннього віку», «діти молодшого віку», «підлітки» та проаналізовано особливості заходів з охорони здоров'я для кожної з цих категорій.

Підрозділ 1.2 *«Сучасний стан адміністративно-правового регулювання охорони здоров'я матері та дитини в Україні»* присвячено основним програмним документам Всесвітньої організації охорони здоров'я, Організації Об'єднаних Націй та Ради Європи у сфері охорони здоров'я матері та дитини. Розкрито ключові положення вітчизняних нормативно-правових актів у зазначеній сфері та особливості їх правозастосування. Здійснено класифікацію заходів щодо охорони дитинства в Україні, які запропоновано поділити на такі групи: I група – забезпечення належної правової бази; II група – адміністративно-правове забезпечення прав дитини; III група – програмно-цільові заходи; IV група – установа юридичної відповідальності; V група – локально-економічні заходи. Сформульовано визначення правового регулювання охорони здоров'я матері та дитини в Україні. Зазначено про відсутність затверджених нормативів організації акушерсько-гінекологічної допомоги в Україні.

У підрозділі 1.3 *«Гарантії охорони здоров'я матері та дитини в Україні»* визначено правові, медичні, соціальні та економічні види гарантій охорони здоров'я матері та дитини в Україні.

Підтримано позицію щодо доцільності ухвалення окремого закону про права пацієнтів, у якому були б системно врегульовані механізми реалізації та захисту відповідних прав, а також передбачено спеціальний розділ, присвячений охороні й захисту прав матері та дитини з урахуванням специфічного стану жінки в періоди вагітності, пологів та післяпологової адаптації.

Наголошено, що обов'язки щодо охорони здоров'я матері та дитини покладаються безпосередньо на державу, яка зобов'язана забезпечити належне надання засобів, послуг та інших ресурсів, необхідних для реалізації, сприяння і захисту права на здоров'я. Водночас навіть найбільш прогресивні законодавчі гарантії втрачають практичне значення за відсутності дієвих механізмів їх реалізації, орієнтованих на досягнення конкретних результатів у сфері охорони здоров'я. Права матері та дитини найефективніше забезпечуються там, де створено умови для їх практичного здійснення та де існує відповідальність держави за належне виконання своїх зобов'язань.

Розділ 2 «Основні складові державної діяльності щодо охорони здоров'я матері та дитини в Україні» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Медичне забезпечення вагітних жінок та новонароджених в Україні»* визначено, що охорона здоров'я матері та дитини є важливим завданням сучасної держави. Правовідносини у сфері допомоги вагітним жінкам та жінкам, які мають дітей, регулюються нормами трудового та адміністративного права, а також права соціального забезпечення. Особливості адміністративно-правового регулювання надання медичної допомоги вагітним жінкам та новонародженим дітям розкрито через норми адміністративного законодавства, реалізацію владних повноважень уповноваженими суб'єктами у досліджуваній сфері, а також функціонування спеціалізованих закладів.

Зауважено, що Порядок реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення затверджується урядом України щорічно і передбачає перелік медичних послуг, які фінансуються за рахунок коштів державного бюджету. Зокрема, Порядок реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2025 році включає медичну допомогу у зв'язку з вагітністю і пологами, лікування новонароджених, у яких діагностовано певні захворювання, послуги з ведення вагітності в амбулаторних умовах, мамографію.

У підрозділі 2.2 *«Особливості медичної допомоги дітям та підліткам в Україні»* здійснено аналіз охорони дитячого здоров'я. Наголошено, що відносини, пов'язані з охороною здоров'я дитини, регулюються нормами різних галузей права. Водночас саме норми адміністративного права закріплюють адміністративно-правові засади державного управління у сфері охорони дитячого здоров'я, статус закладів охорони здоров'я, умови фінансування медичних послуг, які надаються дітям. Зауважено, що адміністративно-правові норми встановлюють засади публічного управління у сфері охорони здоров'я дітей і підлітків, тоді як ключовими повноваженнями наділено МОЗ України.

Підкреслено, що в багатьох випадках для надання медичної допомоги малолітній дитині, яка не досягла 14 років, обов'язковою є згода батьків. В окремих випадках, зокрема під час проведення профілактичних щеплень, згода батьків потрібна й у разі надання медичної допомоги дитині, яка не досягла 18 років. Це надзвичайно важливий обов'язок батьків, адже від своєчасного лікування може залежати здоров'я, а іноді й життя дитини. Відмова батьків надати згоду на медичне втручання може спричинити юридичну відповідальність.

У підрозділі 2.3 *«Медико-соціальна допомога і спеціальний догляд для дітей з дефектами фізичного або психічного розвитку»* розкрито низку особливостей, що стосуються спеціального догляду за дітьми з інвалідністю у спеціалізованих закладах освіти. Констатовано, що під цим доглядом слід розуміти встановлення в законодавчих і підзаконних актах повноважень органів влади щодо управління такими закладами, визначення правового статусу спеціальних закладів освіти, порядку зарахування до них дітей з інвалідністю, а також особливостей навчання та реабілітації цієї категорії дітей у таких закладах.

Враховуючи характер і типи особливих освітніх потреб, зроблено висновок, що діти з дефектами психічного чи фізичного розвитку, а також діти з інвалідністю належать до категорії учнів з особливими освітніми потребами. Зазначено, що Міністерство освіти і науки України (далі – МОН України) відіграє ключову роль в адміністративно-правовому регулюванні освіти осіб з особливими освітніми потребами. Адже саме МОН України затверджує умови інклюзивного навчання, перелік навчального обладнання та навчально-методичного забезпечення освітнього процесу в закладах освіти для таких осіб.

Зауважено, що до навчально-реабілітаційних центрів можуть зараховуватися діти з більш складними порушеннями розвитку, ніж ті, що вступають до спеціальних шкіл. Законодавчі та підзаконні акти визначають особливості освітнього процесу, порядок надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг і реабілітаційної допомоги дітям з особливими освітніми потребами. Передбачено спеціальне обладнання, яке забезпечує розумне пристосування освітнього процесу з урахуванням особливостей навчання таких дітей. Адміністративно-правовий статус спеціальних шкіл і навчально-реабілітаційних центрів визначається установчими документами, що затверджуються засновником.

У підрозділі 2.4 *«Контроль за охороною здоров'я дітей та проведенням оздоровчих заходів»* висвітлено контроль за охороною здоров'я дитини як важливий напрям державного нагляду у сфері охорони здоров'я.

З'ясовано, що адміністративно-правові засади внутрішнього і зовнішнього контролю за наданням медичної допомоги дітям встановлено підзаконними актами МОЗ України. Підкреслено, що у визначених випадках МОЗ України здійснює контроль за дотриманням ліцензійних умов провадження медичної практики у закладах охорони здоров'я, проводить акредитацію закладів або атестацію лікарів. Зазначено про існування

затвердженого порядку здійснення клініко-експертної оцінки якості надання медичної допомоги.

Запропоновано заходи для вдосконалення адміністративно-правового регулювання контролю за охороною здоров'я дитини, а саме: а) розроблення окремого наказу МОЗ України щодо порядку формування комісій для проведення планових і позапланових перевірок дотримання ліцензійних умов провадження медичної практики в закладах охорони здоров'я; б) включення до переліку питань, що підлягають контролю під час перевірки закладу охорони здоров'я, окремих аспектів, які необхідно з'ясувати саме під час перевірки дитячого закладу охорони здоров'я; в) деталізація повноважень керівництва закладу охорони здоров'я щодо контролю за дотриманням норм медичного законодавства під час надання медичної допомоги дітям; г) запровадження процедури ліцензування закладів оздоровлення та відпочинку дітей, а також умов здійснення державного нагляду за дотриманням ліцензійних умов оздоровчої діяльності.

Розділ 3 «Удосконалення організаційно-правових засад охорони здоров'я матері та дитини в Україні» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Порівняльний аналіз охорони здоров'я матері та дитини в державах-членах Європейського Союзу»* проаналізовано акти права ЄС, якими встановлено засади охорони здоров'я матері та дитини, зокрема: Договір про Європейський Союз, Хартію основних прав Європейського Союзу, Директиву (ЄС) 2019/1158 Європейського Парламенту та Ради від 20 червня 2019 р. про баланс між роботою та особистим життям батьків і опікунів та скасування Директиви Ради 2010/18/ЄС, Директиву Ради 92/85/ЄЕС від 19 жовтня 1992 р. про запровадження заходів щодо заохочення покращення безпеки та гігієни праці вагітних працівниць і працівниць, які нещодавно народили дитину або годують груддю. Наведено статистику та причини материнської і перинатальної смертності. Докладно розглянуто досвід таких держав-членів ЄС, як Ірландія, Італія, Польща, Норвегія, Німеччина, Нідерланди, Румунія, а також висвітлено проблемні аспекти реалізації права на охорону здоров'я матері та дитини в окремих країнах. Розглянуто підходи до організації надання медичної допомоги, пов'язаної з вагітністю, жінкам-мігранткам у державах-членах ЄС.

У підрозділі 3.2 *«Перспективи удосконалення охорони здоров'я матері та дитини в Україні: організаційно-правовий вимір»* представлено обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення охорони здоров'я матері та дитини в Україні з виокремленням основних напрямів реалізації таких змін. Акцентовано увагу на впровадженні міжнародних, державних, регіональних та місцевих програм, спрямованих на охорону здоров'я матері та дитини. Наголошено на необхідності розширення можливостей Програми медичних гарантій, оператором якої є Національна служба здоров'я України.

У зв'язку з дією особливого правового режиму воєнного стану підкреслено важливість гнучкості програм (зокрема, ефективності мобільних медичних пунктів і телемедицини), посилення міжрегіональної координації та стабільного фінансування програмних цілей у сфері охорони здоров'я.

Визначено найбільш уразливі аспекти охорони здоров'я матері та дитини, оскільки правове регулювання є фрагментарним і невизначеним, а відсутність чіткої термінології часто призводить до неоднозначного тлумачення й застосування на практиці.

Підкреслено потребу активізації взаємодії між суб'єктами надання таких послуг, органами влади, у підпорядкуванні яких вони перебувають, та отримувачами послуг задля якісної комунікації щодо медичного обслуговування і супроводу матерів та дітей, виявлення недоліків і їх усунення, а також спільного напрацювання подальших перспектив розвитку цього напрямку.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження викладено наукові положення та сформульовано пропозиції, спрямовані на розв'язання важливого наукового завдання, що полягає у визначенні сутності та особливостей адміністративно-правових засад охорони здоров'я матері та дитини в Україні. Узагальнення одержаних результатів проведеного дослідження надало можливість сформулювати такі висновки:

1. Встановлено, що об'єктом державного захисту є здоров'я матері, яка перебуває у фізіологічному стані вагітності, пологів і післяпологового відновлення, тоді як здоров'я жінки, яка набула правового та соціального статусу матері внаслідок усиновлення або використання допоміжних репродуктивних технологій, зокрема сурогатного материнства, охороняється державою на загальних засадах.

Запропоновано розглядати здоров'я матері: 1) як складову здоров'я дитини, що охороняється державою від моменту зачаття, оскільки вагітність і пологи безпосередньо впливають на стан здоров'я дитини в період внутрішньоутробного розвитку; 2) як самостійний об'єкт державного захисту з огляду на те, що жіночий організм зазнає унікальних фізичних і психологічних навантажень під час вагітності, пологів та в післяпологовому періоді.

На основі аналізу заходів, які забезпечує держава залежно від правового статусу та вікових критеріїв, запропоновано класифікацію осіб, на яких поширюється охорона здоров'я матері та дитини: 1) жінки, які є пацієнтками програм допоміжних репродуктивних технологій – від моменту контрольованої стимуляції яєчників; 2) жінки – від моменту настання вагітності до моменту пологів; 3) породіллі; 4) новонароджені; 5) діти раннього віку (від одного до чотирьох років); 6) діти молодшого віку (від чотирьох до десяти років); 7) підлітки (від 10 до 18 років); 8) діти з інвалідністю.

2. Правове регулювання охорони здоров'я матері та дитини в Україні запропоновано визначати як врегулювання суспільних відносин у цій сфері шляхом застосування положень міжнародних і національних нормативно-правових актів з метою впорядкування, реалізації, охорони та захисту права матері й дитини на охорону життя і здоров'я.

Обґрунтовано необхідність гармонізації законодавства у сфері охорони здоров'я матері та дитини шляхом внесення змін до Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». Запропоновано викласти ч. 1 ст. 8 цього Закону в такій редакції: «У період дії воєнного стану не залучаються до роботи в нічний час без їхньої згоди: вагітні жінки та жінки, які мають дитину віком до трьох років, особи з інвалідністю, яким за медичними рекомендаціями протипоказана така робота».

На підставі аналізу нормативно-правових актів, що регулюють питання охорони здоров'я матері та дитини, здійснено їх класифікацію за такими критеріями: 1) за територіальним критерієм – на світовий, європейський, національний; 2) за віковим критерієм у контексті охорони здоров'я дитини – ненароджена дитина (плід), новонароджена дитина, дитина, підліток; 3) за соціально-біологічно-правовим критерієм щодо охорони здоров'я матері – жінка репродуктивного віку, вагітна жінка, мати; 4) за суб'єктом ухвалення – Організація Об'єднаних Націй, Всесвітня організація охорони здоров'я, Рада Європи, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, МОЗ України та ін.

3. Запропоновано визначати гарантії охорони здоров'я матері та дитини як систему правових, медичних, соціальних та економічних заходів, спрямованих на забезпечення належних умов для збереження здоров'я жінки під час вагітності, пологів і післяпологового періоду, а також для охорони здоров'я дитини – від народження до досягнення нею повноліття. З урахуванням основних складових забезпечення охорони здоров'я виокремлено такі види гарантій охорони здоров'я матері та дитини в Україні: правові, медичні, соціальні, економічні.

Доведено, що реалізація медичних гарантій передбачає наявність кваліфікованих лікарів для кожної вагітної жінки та новонародженої дитини, а також надання медичної допомоги на основі доказової медицини. Йдеться, зокрема, про забезпечення шанобливого догляду, створення сприятливого середовища, застосування ефективних медичних втручань, належну інфраструктуру охорони здоров'я, високий рівень професійної підготовки медичних працівників і доброзичливе ставлення до пацієнтів. Особливу увагу приділено впровадженню стандартів шанобливого материнського догляду.

Підкреслено необхідність посилення правових гарантій, які унеможливають примушування жінок до виконання певних трудових обов'язків, що можуть завдати шкоди їхньому здоров'ю або здоров'ю майбутньої дитини. Водночас запропоновано нормативно закріпити обов'язок роботодавця інформувати працівницю про шкідливість окремих видів робіт і виробничих процесів для її здоров'я чи здоров'я дитини. Обґрунтовано також доцільність законодавчого встановлення гарантій збереження робочого місця та середньої заробітної плати для вагітної працівниці з метою забезпечення можливості проходження необхідних медичних обстежень, пов'язаних із вагітністю, у межах робочого часу.

4. Запропоновано визначати адміністративно-правове регулювання медичної допомоги вагітним жінкам та новонародженим дітям як встановлення у нормативно-правових актах повноважень органів державної влади

щодо управління перинатальними центрами та пологовими будинками, а також порядку надання медичної допомоги у період вагітності й народження дитини.

Адміністративно-правове регулювання медичної допомоги вагітним жінкам та новонародженим передбачає встановлення: а) повноважень органів державного управління й органів місцевого самоврядування у сфері охорони материнства і дитинства; б) переліку спеціалізованих закладів охорони здоров'я та визначення їх правового статусу (пологові будинки, перинатальні центри); в) порядку ліцензування та акредитації закладів охорони здоров'я; г) вимог до підготовки лікарів за спеціальністю «Акушерство і гінекологія»; д) стандартів надання медичної допомоги вагітним жінкам і новонародженим дітям, а також санітарних норм і гігієнічних вимог до перинатальних центрів; е) умов проведення штучного переривання вагітності; ж) порядку та умов фінансування закладів охорони здоров'я, що надають медичні послуги вагітним жінкам і новонародженим дітям.

Удосконалення адміністративно-правового регулювання медичної допомоги вагітним жінкам і новонародженим можливе шляхом реалізації трьох кроків: по-перше, закріплення в положеннях про обласні управління охорони здоров'я чітких повноважень і завдань щодо забезпечення медичної допомоги вагітним жінкам і новонародженим; по-друге, розроблення примірного статуту пологового будинку та закладу охорони здоров'я; по-третє, об'єднання примірного статуту перинатального центру 2011 р. та положення про перинатальний центр II рівня 2013 р. в єдиний підзаконний нормативно-правовий акт.

5. Встановлено, що адміністративно-правове регулювання надання медичної допомоги дітям в Україні являє собою визначений нормативно-правовими актами порядок державного управління у сфері охорони здоров'я дітей, організації мережі дитячих закладів охорони здоров'я, номенклатури лікарських спеціальностей дитячих лікарів, фінансування медичних послуг, а також порядку отримання згоди на медичне втручання.

До особливостей адміністративно-правового регулювання надання медичної допомоги дітям належать, зокрема, такі положення: 1) адміністративно-правові засади організації мережі дитячих закладів охорони здоров'я визначено як на законодавчому, так і на підзаконному рівнях; 2) особливості адміністративно-правового статусу закладів охорони здоров'я різних форм власності визначаються їхніми статутами; 3) нормативно-правові акти регламентують повноваження центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також органів місцевого самоврядування у сфері публічного управління охороною здоров'я дітей; 4) діяльність спеціалізованих дитячих закладів охорони здоров'я підлягає обов'язковому ліцензуванню та акредитації відповідно до вимог чинного законодавства; 5) Міністерство охорони здоров'я України уповноважене визначати перелік лікарських спеціальностей у сфері педіатрії та затверджувати медичні стандарти надання допомоги дітям; 6) законодавчими й підзаконними актами встановлено порядок і умови державного фінансування медичних послуг, що надаються дітям у межах загальнодержавних і місцевих програм; 7) визначено правові механізми

отримання згоди на надання медичної допомоги дитині відповідно до її віку та правового статусу.

6. Під адміністративно-правовим регулюванням спеціального догляду за дітьми з інвалідністю у спеціалізованих закладах освіти запропоновано розуміти визначення в законодавчих і підзаконних актах повноважень органів державної влади щодо управління такими закладами, встановлення правового статусу спеціалізованих освітніх установ, порядку зарахування до них дітей з інвалідністю, а також особливостей їхнього навчання та реабілітації.

Особливості адміністративно-правового регулювання спеціального догляду за дітьми з інвалідністю у спеціалізованих закладах освіти полягають у такому: а) законодавство про охорону здоров'я, дитинство та освіту визначає організаційно-правові засади створення й функціонування дошкільних закладів компенсуючого типу, спеціальних шкіл і навчально-реабілітаційних центрів для дітей з інвалідністю; б) нормативно-правові акти закріплюють повноваження МОН України, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування щодо створення, управління та утримання відповідних освітніх закладів; в) законодавством визначено адміністративно-правовий статус інклюзивно-ресурсних центрів, які уповноважені встановлювати тип особливих освітніх потреб дитини та направляти її до спеціалізованих закладів освіти; г) встановлено особливий порядок зарахування дітей до закладів дошкільної освіти компенсуючого типу, спеціальних шкіл та навчально-реабілітаційних центрів; д) визначено специфіку освітнього процесу в таких закладах, що передбачає подовжену тривалість навчання, невелику кількість дітей у групах, поєднання навчання з наданням психолого-педагогічних, реабілітаційних, корекційно-розвиткових, лікувально-профілактичних послуг, а також наявність спеціально обладнаних кабінетів.

7. Обґрунтовано, що адміністративно-правове регулювання контролю за охороною здоров'я дітей є врегульованим законодавчими та підзаконними актами спеціальним напрямом діяльності держави, спрямованим на забезпечення дотримання вимог медичного законодавства, яке регламентує порядок надання медичної допомоги дітям.

Адміністративно-правове регулювання оздоровлення дітей передбачає закріплення в законодавчих і підзаконних актах повноважень органів державної влади у сфері дитячого оздоровлення, визначення адміністративно-правового статусу дитячих оздоровчих закладів, а також порядку направлення дітей до таких закладів.

До особливостей адміністративно-правового регулювання контролю за охороною здоров'я та оздоровленням дитини належать такі положення: законодавчі акти встановлюють загальні засади контролю за охороною здоров'я дітей, тоді як норми підзаконних актів визначають особливості здійснення державного нагляду у сфері охорони здоров'я; підзаконні акти МОЗ України розмежовують зовнішній і внутрішній контроль якості медичної допомоги; визначено повноваження керівництва закладів охорони здоров'я щодо здійснення внутрішнього контролю за якістю медичної допомоги, що надається

лікарями дитячих закладів охорони здоров'я; зовнішній контроль охоплює клініко-експертну оцінку якості медичної допомоги, перевірку дотримання ліцензійних умов, проведення акредитації закладів охорони здоров'я та атестації лікарів; клініко-експертна оцінка здійснюється відповідними клініко-експертними комісіями МОЗ України; при видачі ліцензії дитячому закладу охорони здоров'я МОЗ України перевіряє відповідність матеріально-технічного забезпечення і кадрового складу встановленим вимогам; контроль за дотриманням медичного законодавства також здійснюється в межах процедури акредитації дитячих закладів охорони здоров'я; під час державного нагляду перевіряються питання, визначені особливим переліком, що стосуються виконання ліцензійних умов провадження медичної практики; передбачено спеціальну форму акта державного нагляду, що фіксує дотримання ліцензійних умов у медичній практиці; державний нагляд за діяльністю закладів оздоровлення і відпочинку дітей здійснюється шляхом їх атестації; підзаконні акти визначають адміністративно-правовий статус і повноваження атестаційних комісій, які контролюють якість надання послуг у таких закладах; Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів наділена повноваженнями здійснювати контроль за якістю харчування в закладах оздоровлення та відпочинку дітей.

Запропоновано доповнити ст. 60 Основ законодавства України про охорону здоров'я частинами 3, 4 та 5 такого змісту:

«Спеціалізовані дитячі заклади охорони здоров'я та санаторно-курортні заклади можуть перебувати в державній, комунальній або приватній власності. Державні та комунальні дитячі заклади охорони здоров'я та санаторно-курортні заклади створюються в організаційно-правовій формі установ. Приватні дитячі заклади охорони здоров'я та санаторно-курортні заклади можуть створюватися в будь-якій організаційно-правовій формі.

Дитячі заклади охорони здоров'я повинні забезпечуватися пріоритетним і першочерговим фінансуванням відповідно до програми державних гарантій медичного обслуговування населення.

Для дитячих лікарів різних спеціальностей повинен встановлюватися скорочений робочий час тривалістю не більше 36 годин на тиждень».

8. Здійснено аналіз зарубіжного досвіду охорони здоров'я матері та дитини в окремих державах-членах Європейського Союзу, серед яких найбільшої уваги заслуговує приклад Ірландії, з огляду на високий рівень народжуваності в цій країні порівняно із середнім показником по ЄС. Для запозичення та впровадження в Україні запропоновано низку ініціатив, зокрема: створення Національного реєстру осіб, зачатих від донора; розроблення МОЗ України плану дій щодо здоров'я жінок, зокрема психічного, на 5–10 років; заснування державного лікувального центру допоміжних репродуктивних технологій.

Встановлено, що положення ст. 8 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» щодо можливості залучення вагітних жінок до роботи в нічний час за їхньою згодою суперечить положенням Директиви Ради 92/85/ЄС від 19 жовтня 1992 р.

про впровадження заходів із покращення безпеки та гігієни праці для вагітних працівниць, а також тих, хто нещодавно народив дитину або годує грудьми. Обґрунтовано, що така норма порушує євроінтеграційні зобов'язання України.

На підставі проведеного аналізу організації охорони здоров'я матері та дитини в державах-членах ЄС констатовано наявність переважно єдиних підходів і стандартів у сфері надання медичних послуг, а також у сфері трудових і соціальних гарантій. До основних проблем, з якими стикаються ці держави, віднесено материнську та перинатальну смертність. Водночас за останні роки спостерігається тенденція до зниження відповідних коефіцієнтів.

9. Для удосконалення охорони здоров'я матерів і дітей в Україні наголошено на важливості системного реформування цієї сфери не лише в медичному, а й в організаційно-правовому аспектах.

Обґрунтовано, що перспективи розвитку правового забезпечення охорони здоров'я матерів і дітей в Україні охоплюють ухвалення нових законів і вдосконалення механізмів контролю за їх дотриманням, забезпечення якісної та доступної медичної допомоги, надання правової допомоги та соціальної підтримки, розвиток науково-дослідних робіт і використання новітніх технологій у медицині, підвищення кваліфікації медичних працівників і залучення громадськості до розв'язання проблем охорони здоров'я матерів і дітей. Організаційний напрям модернізації передбачає створення сучасної інфраструктури перинатальної та педіатричної допомоги, зокрема розглянуто можливість запровадження в Україні громадських медичних працівників (*community health workers*) та доул для підтримки майбутніх матерів.

До перспективних напрямів удосконалення системи охорони здоров'я матері та дитини віднесено: 1) реформування функціональних засад діяльності органів виконавчої влади зі спрямуванням на пріоритетність охорони здоров'я жінок і дітей як базового прояву дотримання прав людини в контексті доступності медичної допомоги, профілактики, вакцинації тощо; 2) розроблення програм, які сприятимуть залученню як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій, зокрема у сферу охорони здоров'я матері та дитини як пріоритетного напрямку; 3) активне залучення громадськості до формування державної політики й упровадження ініціатив у сфері охорони здоров'я матері та дитини консультативно-дорадчими органами при МОЗ України, місцевими адміністраціями та закладами охорони здоров'я; 4) популяризація ідеї цінності материнства й дитинства, просвітницькі заходи (підвищення правової та медичної обізнаності майбутніх батьків, доступність програм і пільг для цих категорій, запровадження курсів підготовки до пологів, регулярне підвищення кваліфікації медичного персоналу у сфері охорони здоров'я матері та дитини згідно з міжнародними стандартами) завдяки промоції в медіа та соціальних платформах; 5) наділення місцевих органів виконавчої влади координаційними повноваженнями для забезпечення комплексного міжвідомчого підходу та організації злагодженої роботи медичних закладів, служб у справах дітей, соціальних служб і громадських організацій у сфері охорони здоров'я матері та дитини на регіональному рівні; 6) внесення змін до Основ законодавства

України про охорону здоров'я з метою гарантування права на обов'язкове медичне страхування для вагітних жінок і дітей до трьох років та забезпечення гарантованого фінансування медичних послуг для цієї категорії населення; 7) ширше впровадження цифровізації в діяльність органів, що забезпечують реалізацію медико-соціальних програм (телемедицина, електронна реєстрація на щеплення, фіксація порушень прав жінок і дітей тощо).

З метою удосконалення адміністративної відповідальності посадових осіб запропоновано внести зміни і доповнення до ст. 14 Кодексу України про адміністративні правопорушення, виклавши її в такій редакції:

«Стаття 14. Відповідальність посадових осіб

Посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, зв'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення, охорони прав, свобод і законних інтересів дітей, несприяття дітям і їхнім батькам у реалізації прав, свобод і законних інтересів дітей, інших правил, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових виданнях,

включених до Переліку наукових фахових видань України

1. Цибенко О. В. Адміністративно-правове регулювання контролю за охороною здоров'я дітей. Актуальні проблеми правознавства. 2017. № 1 (9). Т. 2. С. 160–167.
2. Цибенко О. В. Адміністративно-правове регулювання спеціального догляду за дітьми-інвалідами у спеціалізованих закладах освіти. Наше право. 2017. № 1. С. 254–260.
3. Цибенко О. В. Адміністративно-правове регулювання оздоровлення дітей. Наукові записки. Серія: Право. 2021. Спецвипуск 10. С. 269–275.
4. Книш С. В., Книш З. І., **Цибенко О. В.**, Павлик Ю. В. Адміністративно-правове регулювання надання медичної допомоги вагітним жінкам та новонародженим дітям в Україні. Наукові записки. Серія: Право. 2024. Вип. 16. С. 297–305. *(Здобувачем здійснено класифікацію нормативно-правових актів та охарактеризовано сучасний стан такої допомоги).*
5. **Цибенко О. В.**, Новиков О. В., Глущенко А. М. Адміністративно-правове регулювання надання медичної допомоги дітям в Україні. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2024. Вип. 3 (107). Ч. 1. С. 176–186. *(Здобувачем визначено особливості надання спеціалізованої медичної допомоги дітям).*

Стаття у науковому виданні іншої держави

6. Tsybenko O. Administrative and Legal Regulation of Children with Disabilities' Health Care in Ukraine. Journal of Law and Social Sciences. 2023. No. 9. P. 4–8.

Тези наукових доповідей

7. **Цибенко О. В.**, Тищенко М. В. Проблеми вдосконалення законодавства, що регулює охорону здоров'я матері та дитини в Україні. Правничі наукові дослідження: науково-практична конференція аспірантів, докторантів, молодих і досвідчених учених, м. Київ, м. Івано-Франківськ, м. Хмельницький, 27 травня 2023 року: тези доповіді. Київ, 2023. С. 68–72. *(Здобувачем запропоновано напрями вдосконалення законодавства, що регулює охорону здоров'я матері та дитини в Україні).*

8. Цибенко О. В. Перспективи розвитку правового забезпечення охорони здоров'я матері та дитини в Україні. Актуальні проблеми приватного права: Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція, м. Ірпінь, 24 жовтня 2023 року: тези доповіді. Ірпінь, 2023. С. 32–34.

9. Савченко Р. А., **Цибенко О. В.**, Тищенко М. В. Медичне страхування в Україні: окремі дискусійні аспекти. Адміністративно-територіальна реформа в Україні: стан, проблеми, перспективи: регіональна науково-практична конференція, м. Рівне, 14 березня 2024 року: тези доповіді. Рівне, 2024. С. 191–196. *(Здобувачем визначено перспективи вирішення дискусійних питань, пов'язаних із медичним страхуванням в Україні).*

АНОТАЦІЯ

Цибенко О. В. Адміністративно-правові засади охорони здоров'я матері та дитини в Україні. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2025.

Дисертацію присвячено розкриттю сутності та особливостей адміністративно-правових засад охорони здоров'я матері та дитини, а також розробленню комплексних практичних рекомендацій, спрямованих на їх удосконалення та поліпшення реалізації права на охорону здоров'я в Україні. Охарактеризовано поняття й сутність здоров'я матері та дитини як об'єкта державного захисту. Висвітлено сучасний стан адміністративно-правового регулювання охорони здоров'я цієї категорії населення в Україні. Визначено основні гарантії охорони здоров'я матері та дитини. Описано систему медичного забезпечення вагітних жінок і новонароджених. Розкрито особливості надання медичної допомоги дітям і підліткам. Проаналізовано особливості медико-соціальної допомоги та спеціального догляду для дітей із дефектами фізичного або психічного розвитку. Охарактеризовано механізми контролю за охороною здоров'я дітей та здійсненням оздоровчих заходів. Проведено порівняльний аналіз системи охорони здоров'я матері та дитини в державах-членах Європейського Союзу з визначенням перспектив запозичення позитивного досвіду до вітчизняної системи. Окреслено

та узагальнено перспективи вдосконалення охорони здоров'я матері та дитини в Україні в організаційно-правовому вимірі.

Ключові слова: адміністративно-правові засади, охорона здоров'я матері та дитини, діти, медична допомога, медичні послуги, оздоровчі послуги, оздоровлення дітей, заклади охорони здоров'я та відпочинку, державний нагляд, адміністративна відповідальність, перинатальний центр, пологовий будинок, правовідносини у сфері охорони здоров'я, реабілітаційні послуги, реабілітаційна допомога.

ANNOTATION

Tsybenko O. V. Administrative and Legal Principles of Maternal and Child's Health Care in Ukraine. Qualifying scientific work on manuscript rights.

The thesis for a candidate degree by the specialty 12.00.07 «Administrative Law and Procedure; Financial Law; Informational Law». National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Kyiv, 2025.

The dissertation is devoted to the study of the essence and peculiarities of the administrative and legal framework for maternal and child health protection, and to the development of comprehensive practical recommendations aimed at their improvement and enhancement of the right to health care in Ukraine.

The author analyses the concept of «health» as a multidimensional category which is the key to the development of the State and society. The author identifies the content of physical, mental and social well-being on which the definition of health depends. It is emphasised that maternal and child health care is of particular importance for the sustainable development of the State, since it is the basis of a healthy society.

Given the terminological diversity due to the age-related needs of children, their health status and legal status, the author examines the concepts of «child», «newborn», «young children», «younger children», «adolescents» and analyses the specifics of health care measures for each of these categories.

Given the main components of healthcare provision, the following types of guarantees of maternal and child healthcare in Ukraine are distinguished: legal, medical, social, and economic.

The author indicates that improvement of administrative and legal regulation of medical care for pregnant women and newborns is possible by implementing three steps: first, by enshrining in the regulations on regional healthcare departments clear powers and tasks for providing medical care for pregnant women and newborns; second, by developing a model statute of a maternity hospital and a healthcare facility; third, by combining the model statute of a perinatal centre of 2011 and the regulation on a perinatal centre of the second level of 2013 into a single subordinate body.

The author emphasises that relations related to child healthcare are regulated by the rules of various branches of law. At the same time, it is the rules of administrative law which enshrine the administrative and legal principles of public

administration in the field of child health care, the status of health care facilities, and the conditions for financing medical services provided to children.

The author proposes measures to improve the administrative and legal regulation of control over child health care.

An analysis of foreign experience of maternal and child health care in individual EU member states was carried out, among which the example of Ireland deserves the most attention, given the high birth rate in this country compared to the EU average. A number of initiatives have been proposed for adoption and implementation in Ukraine, in particular: creation of a National Register of Donor Conceived Persons; development by the Ministry of Health of Ukraine of an action plan for women's health, including mental health, for 5–10 years; and establishment of a State Medical Centre for Assisted Reproductive Technologies.

It is substantiated that the prospects for the development of legal support for maternal and child health care in Ukraine include the adoption of new laws and improvement of mechanisms for monitoring their compliance, ensuring quality and affordable health care, providing legal assistance and social support, developing research and using the latest technologies in medicine, improving the skills of health care professionals and involving the public in addressing maternal and child health care issues. The organisational direction of modernisation envisages the creation of a modern infrastructure for perinatal and paediatric care, in particular, the possibility of introducing community health workers and doulas to support expectant mothers in Ukraine is considered.

Key words: administrative and legal principles, maternal and child health care, children, medical care, medical services, health services, health improvement, children's health improvement, health care and recreation facilities, state supervision, administrative responsibility, perinatal centre, maternity hospital, legal relations in the field of health care, rehabilitation services, rehabilitation assistance.